

TARSUS GÖZLÜKULE HÖYÜĞÜNDE PLANLANAN ARKEOLOJİK KAZI PROJESİNE JEODEZİK KATKI

Dr. Onur YILMAZ

Dr. Haluk ÖZENER

Bülent TURGUT

Ash GARAGON DOĞRU

Prof.Dr. Onur GÜRKAN

Doç. Dr. Ash ÖZYAR

Doç. Dr. Günhan DANIŞMAN

ÖZET

Tarsus, tarihsel olarak, Doğu Akdeniz bölgesinin en önemli kültürel yerleşim merkezlerinden birisidir. Tarsus Gözlükule höyüğündeki arkeolojik çalışmalar 1934'ten sonra başlamış ve 1949'da sona ermiştir. Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü, Höyüğü tekrar kazmaya karar vermiş ve bu projeyi gerçekleştirmek için Kimya, Jeofizik ve Jeodezi Anabilim Dalları ve Ege Üniversitesi Fiziki Coğrafya Anabilim dalı ile birlikte ortak bir proje başlatmıştır. Boğaziçi Üniversitesi Jeodezi Anabilim dalının rolü, başlangıçta bu projeye bir jeodezik altlık hazırlamaktır. Bu amaçla, höyüğün ve çevresindeki alanın topoğrafik haritasını çıkarmak için ilk ölçmeler yapılmıştır. Sonrasında, kazı noktalarının ve profillerinin belirlenmesi için ölçümler yapılmıştır.

ABSTRACT

GEODETIC CONTRIBUTION TO THE ARCHEOLOGICAL EXCAVATION PROJECT IN TARSUS GÖZLÜKULE MOUND

Tarsus, historically is one of the most important cultural population centres of the civilizations in the Eastern Mediterranean region. Archeological researches in Tarsus Gözlükule mound began after 1934 and finished in 1949. History department of Bogazici University decided to excavate the mound again and initiated a joint project among Chemistry, Geophysics and Geodesy Departments of Bogazici University and Physical Geography Department of Ege University. The role of Geodesy Department of Bogazici University is to provide a geodetic base to the project at the beginning. For this purpose, initial measurements are made to prepare the topographic map of mound and surrounding area. Following measurements are made to determine the excavation points and profiles between 2000-2002 years.

TARSUS: KÜLTÜREL BİR MİRAS

Yalnızca Anadolu tarihinin değil, tüm Akdeniz-Ege tarihinden önemli yerlerinden birisi olan Tarsus, 9000 yıl boyunca uygarlıklara mesken olmuş bir yerleşim yeridir. Neolitik zamandan İslami döneme kadar 33 farklı medeniyet bu toprakları mesken edinmiştir. Bu çalışmaya konu olan Tarsus Gözlükule Höyüğü, Türkiye'de 1930 ve 1940'lı yıllar arasında kazılan prehistorik ilk birkaç höyükten bir tanesidir. Söz konusu höyük, Amerikalı arkeolog Hetty Goldman tarafından 1934-39 ve 1947-49 yılları arasında kazılmış ve sonuçlar 3 cilt halinde yayınlanmıştır. Boğaziçi Üniversitesi Tarih bölümü, Kimya, Jeofizik ve Jeodezi Anabilim Dalları ile Ege Üniversitesi Fiziki Coğrafya Anabilim Dallarının işbirliği ve ABD'den Bryn Mawr College, Klasik ve Yakın Doğu Arkeolojisi Bölümünün katkıları ile Tarsus Gözlükule höyüğü ve çevresinde 2001 yılında yeniden çalışmalar başlatılmıştır.

İçel il sınırları içinde Kilikya ovasının batısında Berdan nehrinin bugün batısında yer alan Tarsus- Gözlükule höyüğü, Yaklaşık 30 m'lik tabakalanmış kültür katmanlarından oluşmaktadır. Eski kazılarda neolitik dönemine ulaşılmış ancak yükselen zemin suyu yüzünden anakayaya kadar inilememiştir. Kazılarda, Kalkolitik, Tunç, Demir çağlarına dair bulgular saptanmış, ayrıca Hititler dönemine ait belgeler, mühürler ve tabletler bulunmuştur. 2000 yılından itibaren tekrar başlatılan projenin uzun vadeli hedefleri şunlardır: İlk kazı dönemine ait malzemenin arşivlenmesi, eksik kalan yayınların tamamlanması, kazı çalışmalarına hazırlıklar ile höyüğün korunması ve tanıtılmasıdır.

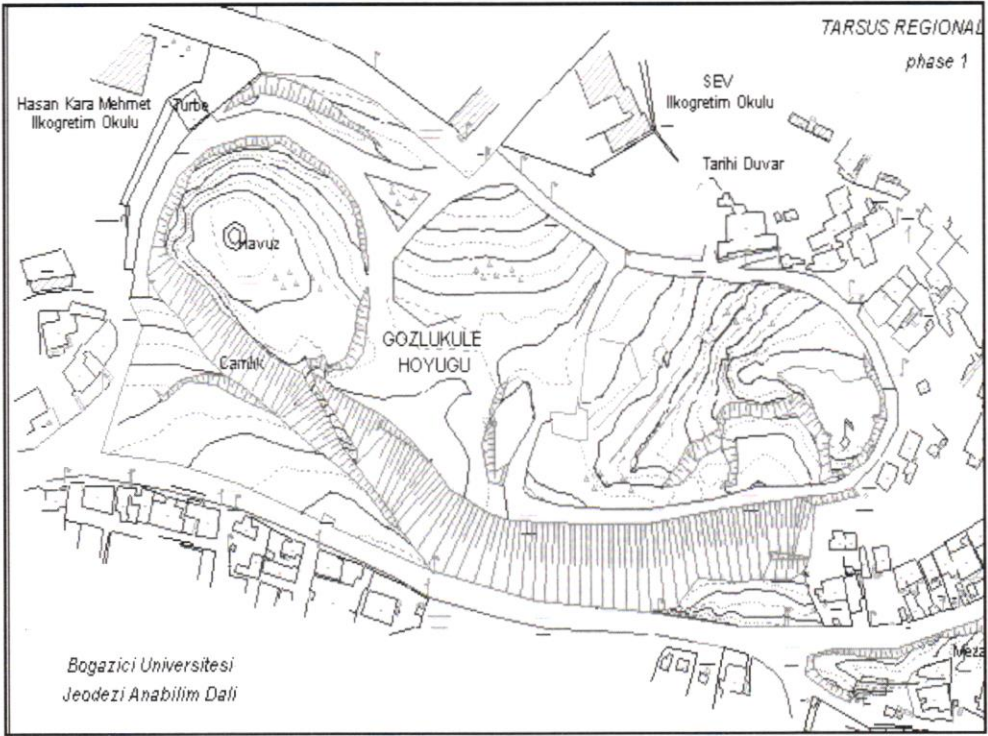
TARSUS GÖZLÜKULE HÖYÜĞÜNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Tarsus Gözlükule Höyüğü disiplinlerarası çalışmaların jeodezi ayağında, başlangıç olarak 2000 yılı yazında bir istikşaf gerçekleştirilmiştir. Bu istikşaf çalışması sonucunda öncelikle yapılması gerekenler planlanmış ve bir çalışma takvimi belirlenmiştir. Proje kapsamında kullanılmak üzere Pentax R 125 N Total Station ölçme aleti anabilim dalımıza kazandırılmıştır.

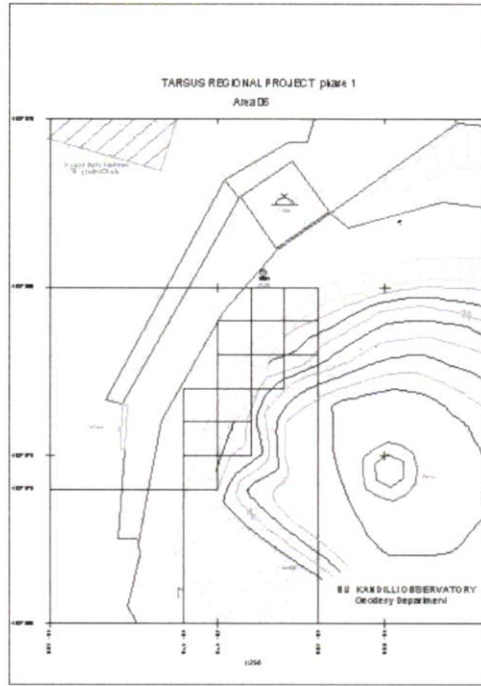
Çalışmalara başlamadan önce çalışma alanı çevresinde bulunan mevcut poligon noktaları araştırılmış ve bunlardan kullanılabilecek nitelikte olanlar saptanmıştır. Daha sonra bu noktalara ilave yapılarak toplam 13 noktadan oluşan kapalı bir poligon ağı tesis edilmiştir. 2001 yılında gerçekleştirilen bu çalışmalarda açısı ve kenar uzunlukları ölçülmüştür. Kadastro ve Belediye'den temin edilen mevcut koordinatlar kullanılarak ölçülen noktaların 3 boyutlu kesin koordinatları hesaplanmıştır. Daha sonra, takeometrik yöntemle detay alımı yapılmış ve eğimin değiştiği noktalarda okumalar gerçekleştirilmiştir. Çalışma boyunca toplam 1550 detay noktası ölçülmüştür. Tüm detay ölçmeleri CAD yazılımı kullanılarak değerlendirilmiş ve 3 boyutlu nokta koordinatları elde edilmiştir. Çalışmanın sonunda 1:500 ölçekli halihazır topografik harita hazırlanmıştır (Şekil 1). Ayrıca, Jeomorfolojik değişimleri belirlemek için Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı tarafından höyüğün güneyinde açılan toplam 10 adet alüvyon sondajı jeodezik yöntemlerle koordinatlandırılmıştır.

2002 YILI 2. PERYOD ÖLÇÜMLERİ VE ELDE EDİLEN SONUÇLAR

16.09.2002 – 19.09.2002 tarihleri arasında gerçekleştirilen 2. peryod ölçmelerinde, mevcut topoğrafyanın yağmur ve benzeri etkenlerle bozulmasını önlemek ve batı kesimine yapılması planlanan istinat duvarı inşaatına hazırlık oluşturması için bölgeye karelay noktaları applike edilmiştir (Şekil 2). Çalışma bölgesinde ilerdeki çalışmalara altlık oluşturması amacıyla karelay noktaları 5x5 m. aralıklarla seçilmiştir. Höyüğün kuzey-batı kesimindeki okulun bahçesinde bulunan "türbe"nin yapılması planlanan rölevesi için dış duvar, iç duvar, kubbe ve taban kotları belirlenmiştir. İleride yapılması planlanan ve Höyüğün güney kesimine doğru genişleyecek olan halihazır harita çalışması için de Tarsus Belediyesi ile temasa geçilerek bilgi alış-verişinde bulunulmuştur. Bunun dışında, höyüğün güney kısmında farkedilen ve doğal olarak ortaya çıkmış bir kültür katmanının (Şekil3) kesiti alınmış, klasik yöntemlerle gözlem yapılarak ölçekli haritası çıkarılmıştır (Şekil4).

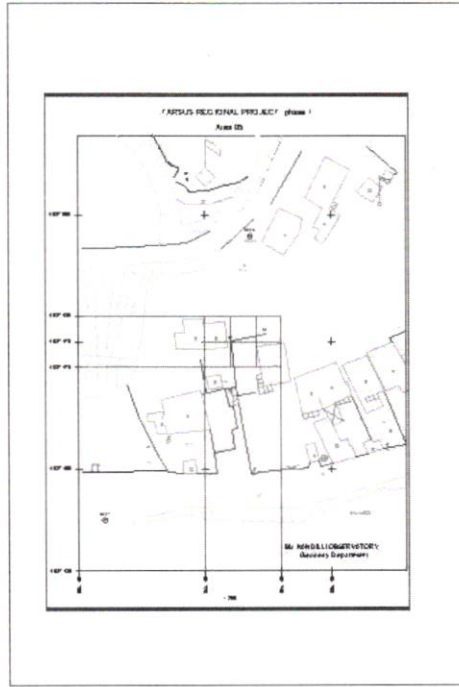
Şekil 1: Tarsus Gözlükule Höyüğü ve çevresinin 1:500 ölçekli halihazır topoğrafik haritası

Şekil 2: Yapılması planlanan istinat duvarı için aplike edilen karelaj. (5x5 m)

Şekil 3: Doğal olarak ortaya çıkmış kültür katmanının düşey kesiti

Şekil 4: Katmanın bulunduğu bölge ve çevresinin topoğrafik harita üzerindeki yeri.

KAYNAKLAR

- Goldman, H.: Excavations at Tarsus-Gözlükule I-III, Princeton: Princeton University Press. 1950-1963
- Özyar, A., Danışman, G., Gürbüz, C., Özener, H. : Tarsus-Gözlükule 2001 Yılı Enterdisipliner Araştırmaları. Meetings on the Excavations, Ankara. 27-31 Mayıs 2002.